

De landbouw op de schop

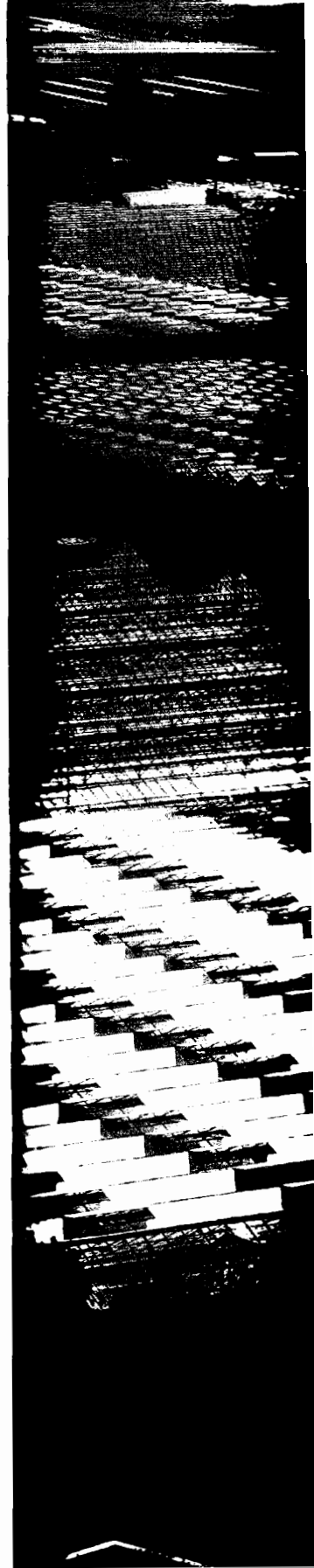
De Europese landbouwsubsidies liggen onder vuur.

Wat blijft er over van onze agrarische sector als ze worden geschrapt? Wie wordt er beter van?

Niet de kleine boeren in arme ontwikkelingslanden, betogen **Niek Koning** en **Joep van den Broek**.

Die zijn meer gebaat bij een multilateraal systeem van 'managed trade' in combinatie met protectie van de eigen markt: 'Liberalisering is goed voor grote boeren in ontwikkelde of midden-inkomenslanden.'

Rudy Rabbinge ontmantelt vijf mythes over de Nederlandse landbouw en pleit voor een Europees ruimtelijk en landbouwbeleid dat innovatie centraal stelt. **Jan Douwe van der Ploeg**, tot slot, zoekt een nieuw 'groot verhaal' voor de landbouw en schetst twee scenario's: inzetten op continuïteit dan wel op specialisatie in de productie van hoogwaardig 'distinctief' voedsel.

De landbouw op de schop (1)

Liever quoteren dan liberaliseren

NIK KONING & JOEP VAN DEN BROEK

In de luwte van de zomerse komkommertijd werd de discussie over landbouwsubsidies voorpaginanieuws. Aanleiding was de poging van Tony Blair om de EU-Meerjarenbegroting (2007-2013) open te breken. Blair wilde de landbouwsteun terugdringen maar vond Chirac en Schröder tegenover zich. Ook minister Veerman wilde vasthouden aan de afspraak om de uitgaven te stabiliseren. De Evert Vermeer Stichting (EVS) en PvdA-Kamerleden buitelden over elkaar om daarvan schande te spreken. Zij wilden de Europese boerensubsidies afschaffen. Hun argument: de schade die wordt toegebracht aan miljoenen arme boeren in ontwikkelingslanden.¹

Zoals zo vaak zijn in dit debat doelen en middelen door elkaar gehaald. Het is versmald tot de vraag hoeveel toeslagen bepaalde boeren hebben ontvangen en of Veerman zich precies aan de regels heeft gehouden bij het beheer van zijn eigen bedrijven. In plaats daarvan zou het moeten gaan over de wereldvoedselvoorziening en de belangen van de ontwikkelingslanden. De EVS en de PvdA-Kamerleden lijken er als vanzelfsprekend vanuit te gaan dat ontwikkelingslanden gediend zijn met een liberalisering van de internationale agrarische handel.² Daar dachten

PvdA-politici als Mansholt en Pronk een paar decennia geleden heel anders over. Vanwaar deze omslag? Wie daarnaar vraagt wordt gewezen op de nu eenmaal bestaande consensus of getraceerd op OECF- en Wereldbankstudies.

In dit artikel zetten we daar vraagtekens bij. In onze ogen hebben arme ontwikkelingslanden geen belang bij liberalisering van de wereldhandel, maar bij evenwichtige multilaterale arrangementen voor *managed trade*.

WINNAARS EN VERLIEZERS BIJ LIBERALISERING

In één opzicht hebben de EVS en de PvdA-Kamerleden gelijk: de inkomensvoelers waarmee de EU en de VS hun boeren steunen benadelen de boeren in ontwikkelingslanden. De toename van die toeslagen is het gevolg van de *Agreement on Agriculture* die de twee blokken in de Uruguay Ronde hebben doorgedrukt. Daarin werden landen verplicht om hun traditionele prijssteun te verminderen, maar directe toeslagen werden toegestaan. Die zouden 'minimaal handelsverstoring' zijn, maar dat bleek een wassen neus. Zelfs FAPRI, het instituut dat de landbouwpolitieke berekeningen uitvoert voor het Amerikaanse Congres, gaat ervan uit dat 'ontkoppelde toeslagen' nog steeds een productie-opdrijvend effect hebben dat overeenkomt met een derde van het effect van exportsubsidies.³

Maar betekent dit dat ontwikkelingslanden belang hebben bij liberalisering? Daar valt veel

op af te dingen. Liberalisatie kan grote boeren in ontwikkelingslanden en in ontwikkelingslanden met een goed ontwikkelde landbouwsector, zoals Australië, Chili, Argentinië, de VS, de EU, de suiker- en soja-boeren in Brazilië. Zij hanteren een combinatie van hun Amerikaanse en Europese steun kwijtraken om hun steun uitbreiden. Vandaar de handelsovereenkomst van de EU met die landen, variërend van de EU met Chili en Argentinië met een socialistische regering.

Voor producenten van landbouwproducten in arme ontwikkelingslanden. De West-Afrikaanse landen hebben een lage kostprijs maar worden concurrentievervalsers van Amerikaanse en Europese landbouwproducten. Vandaar het katoencontract van de EU met Tsjaad en Benin in de wereldhandel. Het belang hebben bij liberalisering van de wereldhandel zijn de grote suikerproducenten in Brazilië. De suikerboeren in ontwikkelingslanden en ex-koloniën waar de EU een bijzondere relatie met heeft. Zij willen een preferentiële toegang tot de Europese markt en zien bij een verlaging van de suikerprijs hun inkomens dalen. Het belang van *everything but arms* met de EU is de preferentiële toegang tot de Europese markt van ontwikkelde landen. Het belang bij een lonende Europese markt voor Boeren uit deze landen is de EU. De Europese collega's gedeserveerd. Het voorstel van de Europese Raad om suikerprijzen te verlagen is een directe inperking van de Europese markt om meer ruimte te maken voor Amerikaanse suiker. Op dit punt bleek een toename van de Nederlandse landbouworganisaties, en in België de Vlaamse landbouworganisaties, de landbouworganisaties van de Europese landbouwministers, nu samen met de Europese suikerhervorming.

Voor tropische gewassen

12

Over de auteurs Niek Koning is staflid van het Noord-Zuid Centrum van Wageningen UR en docent aan Wageningen Universiteit. Joep van den Broek is daar gastmedewerker. Hij is tevens medeoprichter van de stichting Resilience

Noten zie pagina 17

op af te dingen. Liberalisering is goed voor grote boeren in ontwikkelde landen of midden-inkomenslanden met goedkope grond en een goed ontwikkelde infrastructuur. Denk aan Australië, Chili, Argentinië, of de grote katoen-, suiker- en sojaboeren in het zuidwesten van Brazilië. Zij hanteren een lagere kostprijs dan hun Amerikaanse en Europese collega's. Als die hun steun kwijtraken, kunnen zij hun exporten uitbreiden. Vandaar de fervente agrarische vrijhandelsoptelling van uiteenlopende regimes in die landen, variërend van de militaire junta's in Chili en Argentinië (vader Zorreguieta!) tot de socialistische regering van Lula in Brazilië.

Voor producenten van exportgewassen in arme ontwikkelingslanden ligt het verdeelder. De West-Afrikaanse katoenboeren hebben een lage kostprijs maar worden geschaad door de Amerikaanse en Europese katoensubsidies. Vandaar het katoeninitiatief van Mali, Burkina, Tsjad en Benin in de WTO. Maar de enigen die belang hebben bij liberalisering van de handel in suiker zijn de grote suikerboeren in Australië en Brazilië. De suikerboeren uit de ACP-landen (de ex-koloniën waar de EU via het Cotonou-verdrag een bijzondere relatie mee onderhoudt) hebben een preferentiële toegang tot de Europese markt en zien bij een verlaging van de Europese suikerprijs hun inkomens teruglopen. Onder het *everything but arms*-initiatief van de EU wordt de preferentiële toegang uitgebreid tot alle minst ontwikkelde landen; ook die hebben daarom belang bij een lonende Europese suikerprijs. Boeren uit deze landen hebben samen met hun Europese collega's gedemonstreerd tegen het voorstel van de Europese Commissie om de suikerprijzen te verlagen. Wél willen zij een verdere inperking van de Europese productiequota om meer ruimte te maken voor hun exporten. Op dit punt bleek een compromis mogelijk. In Nederland trekken de Novib en de landbouworganisaties, en in België de ontwikkelingsorganisaties, de landbouworganisaties en zelfs de landbouwministers, nu samen op tegen de Europese suikerhervorming.⁴

Voor tropische gewassen als koffie en cacao

bestaan nauwelijks invoerbepalingen. De wereldmarkten daarvoor zijn in feite de enige die echt zijn geliberaliseerd. Dat is gebeurd in de jaren '80, toen de (door Pronk gesteunde) campagne van ontwikkelingslanden voor een *New International Economic Order* met mondiale prijsarrangementen door de VS en de EU de grond in werd geboord.⁵ Ook de al bestaande overeenkomsten voor koffie, cacao en suiker zijn toen onderuit gegaan. Het leidde tot een instorting van de prijzen en enorme problemen in de productiegebieden.⁶

Ook voor nieuwe exportgewassen als groenten, fruit en bloemen bestaan weinig handelspolitieke invoerbepalingen. De belangrijkste invoerbarrières voor deze producten zijn fytosanitaire en voedselveiligheidseisen, en de hoge kwaliteitseisen die worden gesteld door de westerse afnemers. De eerste kunnen nog wel eens tegen het licht worden gehouden, maar aan de laatste valt weinig te doen. Je kunt welvarende westerse consumenten niet dwingen om tweede keus groenten te eten.

BELANG VAN DE BINNENLANDSE MARKT

Toch hebben liberale economen juist van deze 'niet-traditionele' exportgewassen huizenhoge verwachtingen. Door de hoge eisen en de sterke concurrentie op de wereldmarkt blijken ze echter alleen haalbaar op plaatsen met zeer gunstige productie-omstandigheden onder de rook van havens of vliegvelden. De boontjes en rozen die we kopen in de supermarkt worden verbouwd in kleine gebieden rond steden als Nairobi en Kampala.⁷ De mogelijkheden die daar bestaan moeten zeker worden benut, maar dat leidt niet tot de exportgeleide groei die veel economen verwachten. Programma's voor handelsgerelateerde technische assistentie die eenzijdig hierop inzetten zijn dan ook faliekant mislukt. Dat blijkt nu ook uit een evaluatiestudie door de Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.⁸

De impuls voor *pro-poor growth* in ontwik-

kelingslanden zal vooral moeten komen van de eigen regionale voedselmarkt. Het overgrote deel van de landbouwproductie in deze landen vindt zijn weg daarheen. Voor de producenten van deze voedselgewassen brengt internationale landbouwliberalisering beslist geen verbetering. Zo'n liberalisering zou de agrarische wereldmarktprijzen eenmalig met ongeveer tien procent verhogen, in een voortgaande dalende trend.⁹ Dat is bij lange na niet genoeg om de productie voor de betreffende boeren lonend te maken. Tegelijk worden de invoerrechten die deze boeren beschermen afgebroken. Weliswaar hoeven ontwikkelingslanden van de WTO hun invoerrechten minder te verlagen en zijn de minst ontwikkelde landen van reductieverplichtingen vrijgesteld, maar de Wereldbank en het IMF hebben veel landen gedwongen deze coulançe niet te gebruiken en hun invoerrechten toch te verlagen. Daardoor worden nu bijvoorbeeld de West-Afrikaanse markten overstroomd

De impuls voor pro-poor growth in ontwikkelingslanden zal vooral moeten komen van de eigen regionale voedselmarkt. Het overgrote deel van hun landbouwproductie vindt zijn weg daarheen

14 door goedkope Amerikaanse en Thaise rijst en Braziliaanse en Europese kip. Het gevolg is dat de prijsverhoudingen voor de boeren zo ongunstig worden dat ze niet kunnen investeren in bemesting en bodemconservering, zodat de bevolkingsgroei op het platteland leidt tot een neerwaartse spiraal van bodemdegradatie en armoede.¹⁰ Oud-OESO ambassadeur Ferdinand van Dam concludeerde daarom onlangs in *NRC Handelsblad* dat vrijhandel Afrika alleen maar schade berokkent.¹¹

De koepelorganisatie van West-Afrikaanse

boeren ROPPA is het dan ook totaal oneens met de neoliberale economen die voor de Afrikaanse boeren zeggen op te komen. Van haar mogen ontwikkelde landen best hun boeren beschermen, als ze hun productie maar beheersen.¹² Haar prioriteit is het terugwinnen van de eigen West-Afrikaanse markt door beschermende invoerrechten.¹³ De meeste arme ontwikkelingslanden hebben zich dan ook niet aangesloten bij de G20-coalitie, die bij de WTO pleit voor liberalisering en waarin landen zitten als Brazilië, maar bij de G33, die vindt dat ontwikkelingslanden het recht moeten houden om hun eigen boeren te beschermen. Ook binnen Brazilië bestaan wat dit betreft grote tegenstellingen. De grote suiker- en sojaboeren achter landbouwminister Rodriguez, die het oor heeft van Lula, zijn vóór liberalisering. Maar de kleine boeren die georganiseerd zijn in de FETRAF en een spreekbuis hebben in het ministerie voor plattelandsontwikkeling eisen bescherming.¹⁴

Neoliberale economen en liberale sociaal-democraten stellen vaak dat bescherming van de landbouwmarkten schadelijk is voor de armen die hun voedsel moeten kopen. Daarbij wijzen ze erop dat ook het grootste deel van de plattelanders daartoe behoort. Ze vergeten dat de armen weinig kopen voor lage voedselprijzen als dat maakt dat ze geen werk hebben en niets verdienen. Alleen als de massa van boeren in staat is te investeren komt er vraag naar arbeid en naar de diensten van de timmerman en de dorps-smid. Dat leidt tot groei van de binnenlandse handel en nijverheid, die weer een leerschool kunnen worden voor de wereldmarkt. Het idee dat arme landen dat kunnen overslaan en direct een sprong naar de export van industrieproducten of diensten kunnen maken is achterhaald. Gebrek aan vaardigheden, hoge transactiekosten en een slechte infrastructuur staan zo'n sprong in de weg. Succesvolle Aziatische landen als Zuid-Korea en Taiwan zijn dan ook begonnen met de bescherming van hun landbouw. Op die manier stimuleerden ze de binnenlandse markt voor hun industrie, waarmee ze vervolgens de wereldmarkt op gingen.¹⁵

MONDIALE VOEDSEL

Een wereldwijde liberalisatie van de landbouwbeleid leidt ook tot een wereldwijd overaanbod van voedsel (ten opzichte van de vraag, zoals we verstaan). Dat overaanbod van voedsel leidt een sterke prijsval. Door die prijsval kan echter over tien procent tekort gemakkelijk tot een wereldwijde consumptie van voedsel leiden. Maar voor de armen in ontwikkelingslanden wordt voedsel niet duur als nu zou gebeuren. Invoerrecht van voedsel

Hoewel de gedachte van een wereldwijde westerse burger na jaren van vervaagd, is zo'n ontwikkeling niet de grote reserves aan landbouwproductie voor productieverbetering en verdelingstechnieken. In de komende decennia zal de wereldvraag alleen wereldwijd wordt geïnvesteerd. Een internationale landbouwbeleid die de wereldwijd geeft daarvoor een wereldwijde publieke investeringen. Het onderzoek de afgelopen jaren is gedaan.¹⁷ Lage prijzen in de lange termijn kunnen zo de wereldwijd voor hoge prijzen en de lange termijn.

MANAGED TRADE

Veel beter is het om de wereldwijd prijzen op een niveau te brengen. Het doel is om voldoende productie voor de toekomst te waarborgen.

met dan ook totaal oneens met
 en men die voor de Afrikaanse
 te komen. Van haar mogen
 ten rest hun boeren bescher-
 productie maar beheersen.¹²
 net terugwinnen van de eigen
 markt door beschermende
 De meeste arme ontwikkelings-
 land ook niet aangesloten bij
 de op de WTO pleit voor liberali-
 landen zitten als Brazilië, maar
 dat ontwikkelingslanden
 moeten om hun eigen boeren
 De binnen Brazilië bestaan
 de tegenstellingen. De grote
 eren achter landbouwminister
 er heeft van Lula, zijn vóór
 ar de kleine boeren die georga-
 de PAF en een spreekbuis heb-
 erie voor plattelandontwikke-
 erming.¹³

enomen en liberale sociaal-de-
 vaak dat bescherming van de
 en schadelijk is voor de armen
 moeten kopen. Daarbij wijzen
 het grootste deel van de platte-
 en port. Ze vergeten dat de ar-
 en voor lage voedselprijzen als
 geen werk hebben en niets ver-
 de massa van boeren in staat is
 met er vraag naar arbeid en naar
 de timmerman en de dorps-
 er groei van de binnenlandse
 ened, die weer een leerschool
 van de wereldmarkt. Het idee
 dat kunnen overslaan en direct
 de export van industrieproduc-
 kunnen maken is achterhaald.
 edigheden, hoge transactiekosten
 nrastructuur staan zo'n sprong
 es van de Aziatische landen als
 an zijn dan ook begonnen
 ng van hun landbouw. Op die
 erden ze de binnenlandse markt
 e waarmee ze vervolgens de
 gingen.

MONDIALE VOEDSELZEKERHEID

Een wereldwijde liberalisering van het land-
 bouwbeleid leidt ook tot een ander gevaar.
 Vandaag zijn de landbouwprijzen laag door een
 mondiaal overaanbod van landbouwproducten
 (ten opzichte van de koopkrachtige vraag welte-
 verstaan). Dat overaanbod is klein, maar door de
 lage prijselasticiteit van de vraag en het aanbod
 van voedsel leidt een klein overschot tot een
 sterke prijsval. Door diezelfde lage elasticiteit
 kan echter over tien of twintig jaar een klein
 tekort gemakkelijk tot een verdrievoudiging van
 de internationale graanprijzen leiden. Voor de
 westerse consument maakt dat weinig verschil:
 een brood bij de bakker wordt 30 cent duurder.
 Maar voor de armen in de minst ontwikkelde
 landen wordt voedsel onbetaalbaar — twee keer
 zo duur als nu zou gebeuren door een bescher-
 mend invoerrecht van vijftig procent.

Hoewel de gedachte aan voedseltekorten bij
 de westerse burger na jaren van overvloed is
 vervaagd, is zo'n ontwikkeling niet ondenkbaar.
 De grote reserves aan land en water en de ruimte
 voor productieverhoging door eenvoudige
 veredelingstechnieken worden snel minder.
 In de komende decennia kan de groei van de
 wereldvraag alleen worden bijgehouden als er
 tijdig wordt geïnvesteerd in nieuwe technie-
 ken.¹⁶ Een internationale liberalisering van het
 landbouwbeleid die de rentabiliteit in de belang-
 rijkste agrarische productiegebieden verlaagt
 geeft daarvoor een verkeerd signaal. Zo zijn de
 publieke investeringen in landbouwkundig on-
 derzoek de afgelopen jaren wereldwijd al flink
 gedaald.¹⁷ Lage prijzen en overaanbod op korte
 termijn kunnen zo de voedingsbodem vormen
 voor hoge prijzen en voedselonzeekerheid op de
 lange termijn.

'MANAGED TRADE'

Veel beter is het om de internationale landbouw-
 prijzen op een niveau te houden dat hoog ge-
 noeg is om voldoende productiecapaciteit voor
 de toekomst te waarborgen. Aanbodbeheersing

moet voorkomen dat de productiecapaciteit op
 korte termijn tot overschotten leidt. Technisch
 gezien kan dat vrij eenvoudig geregeld worden
 door de handel in landbouwproducten van de
 rijke landen te quoteren. Daarbij zouden de ex-
 porten van deze landen moeten worden terugge-
 drongen door het instellen van maximumquota
 op de exporten (plafonds) en minimumquota op

*De koepelorganisatie van West-
 Afrikaanse boeren ROPPA is het
 totaal oneens met de neoliberale
 economen die voor de Afrikaanse
 boeren zeggen op te komen*

de importen. Die quota moeten geënt worden op
 de exporten en importen die landen hadden in
 een bepaald basisjaar, waarbij op de exportquota
 een korting wordt toegepast om de wereld-
 marktprijzen op een acceptabel niveau te bren-
 gen. Binnen dit systeem mogen landen verder
 zelf uitmaken hoe ze hun boeren steunen, want
 de quota voorkomen dat die steun leidt tot dum-
 ping of importverdringing. Om de flexibiliteit te
 waarborgen en een efficiënte specialisatie te be-
 vorderen, kunnen quota verhandelbaar gemaakt
 worden tussen landen. De export van ontwik-
 kelingslanden moet niet gequoteerd worden,
 want die moeten hun marktaandeel juist kun-
 nen uitbreiden. Wel is het nodig het aanbod van
 gewassen als koffie en cacao te beheersen om
 de prijzen daarvan te verhogen. Dat is moeilijk,
 maar niet onmogelijk, zoals neoliberale econo-
 men beweren.¹⁸

In het huidige politieke klimaat klinkt een
 pleidooi voor quoteren als vloeken in de kerk.
 Toch sluit het aan bij het besluit van de Uru-
 guay Ronde om de gesubsidieerde landbouw-
 exporten met 21% te verminderen. Zonder de
 achterdeur van de directe inkomstenstoelagen
 was dit neergekomen op een quoteren van de

exporten, want noch de vs noch de EU kunnen hun belangrijkste landbouwexporten zonder steun overeind houden. Het sluit ook aan bij de melkquota die de groei van de boterberg in de EU effectief hebben beteugeld. De boeren willen die quota houden, want ze maken een lonende melkprijs mogelijk, maar de zuivelindustrie niet, want die wil meer exporteren. Daarom wil de Europese Commissie van de quota af. Daarbij worden soms vreemde tactieken gebruikt. Zo is de bevinding in een door de Commissie zelf bestelde modelstudie dat juist aanscherping van het quotabeleid het best scoorde op belangrijke beleidsdoelen uit de publiciteit gehouden.¹⁹

Lage prijzen en overaanbod op korte termijn kunnen de voedingsbodem vormen voor hoge prijzen en voedselonzeekerheid op de lange termijn

Quotering van de internationale landbouwhandel betekent geen *free trade*, maar een multilateraal systeem van *managed trade*. Al in de jaren '30 werd ingezien dat dit nodig was. Toen was al duidelijk geworden dat de liberale (neoklassieke) economische theorie voor de landbouw niet opgaat. In deze sector werken miljoenen kleine producenten die hun aanbod niet in de hand kunnen houden en geconfronteerd worden met een continue stroom van productieverhogende vernieuwingen. De onzichtbare hand van de markt leidt hier niet tot een normaal evenwicht maar tot een chronisch overaanbod en te lage prijzen.²⁰ Vandaar dat de Volkerenbond, het landbouwministerie van de Amerikaanse New Deal regering, de econoom Keynes als topadviseur van de Britse regering, en de voedsel- en landbouwconferentie van de Verenigde Naties allemaal kozen voor een multilaterale ordening van de landbouwmarkten.²¹ In

de GATT van 1947 leidde dit tot een compromis, waarbij vrijhandel werd omarmd als algemeen principe, maar landen hun landbouw mochten beschermen mits ze hun productie en exporten zouden beheersen.

Het probleem was echter dat agro-industriële belangen in de vs en de EU een offensief protectiebeleid afdwongen waarbij ze de aanbodsbeheersingsregels van de GATT met voeten traden. De vs handhaafden kwantitatieve invoerbeperkingen voor suiker en zuivel zonder hun eigen productie te beperken en beide blokken gebruikten exportsubsidies om hun marktaandeel op te voeren. Onder de GATT was dit illegaal, maar daar trok men zich niets van aan.²² Het waren deze offensieve protectiebelangen die bij de Uruguay Ronde bekookstoofden dat prijssteun en invoerrechten omlaag moesten, maar directe inkomenstoelagen werden toegestaan. Zo werd een rijkeluisinstrument om door te gaan met verkapte dumping gelegaliseerd, terwijl andere landen hun douanebarrières moesten afbouwen. De neoliberale economie diende daarbij slechts als legitimatie.²³

NAAR EEN NIEUW INTERNATIONAAL LANDBOUWBELEID

Liberalisering geldt nu als hoogste wijsheid op wereldhandelsgebied. De voorstanders van *managed trade* zijn in de hoek gezet als anti-multilateralisten (anti- of andersglobalisten). Ook veel sociaal-democraten pleiten niet langer voor multilaterale ordening, maar voor consequente doorvoering van het liberaliseringsprogramma. Zonder er goed over na te denken dreigen ze op die manier bij te dragen tot wat in feite de *legitimizers* de wereld hebben opgedrongen.

Het is van belang om in dit debat de doelen van de middelen te scheiden. Als het ons werkelijk gaat om de boeren in ontwikkelingslanden, kan de gepropageerde landbouwliberalisatie wel eens funest uitpakken. Beter is het te pleiten voor rechtvaardige multilaterale arrangementen die de armen in de wereld echt perspectief

bieden. Ontwikkelingslanden worden gebaat bij de vorming van wereldmarkten, een bescherming tegen goedkope invoer, en een afwijking van aanbodbeheersing die landbouwprijzen te stabiliseert en meer kunnen koersen en lage-inkomenslanden d

Noten

1. Zie bijvoorbeeld Kees van der Grinten, Diederik Samsom, 'Aanpak landbouwbeleid kan niet wachten. Arme landen steeds dupe van Europees beleid', in: *de Volkskrant*, 11/11/2005 en Yannick du Pont, 'Een Volkskrant, 17/8/2005. Landbouwsubsidies zijn de beste voor miljoenen Afrikanen'.
2. Ondanks het feit dat het verkiezingsprogramma van 2006 spreekt over het afbouwen van tijdelijke afschermingsmarkten in ontwikkelingslanden, spreekt men zich nog heel uit vóór de liberalisering van de wereldhandel.
3. Zie ook J. Baffes & H. Zaim, 'Experience with decoupled agricultural support', in: J. Aksoy & J.C. Beghin (eds), *Global agricultural trade in developing countries*. World Bank, Washington, D.C. 2007.
4. Zie voor Nederland, N. van der Grinten, 'Nederland, Nederlandse kerbouw Vakbond, 2004', in: 'Toekomst Suikermarkt', Briefaan de vaste commissie Landbouw, Natuur en Visserij, 31/1/2005. Voor België, Plateformes des ONG's, Wallones et Flamandes de Développement, Oxfam-Solidarité, Confédération des Paysans Belges, Fédération Wallon

... dit tot een compromis, werd omarmd als algemeen en hun landbouw mochten hun productie en exporten

... echter dat agro-industriële in de EU een officieel protecie waarbij ze de aanbodsbe in de GATT met voeten traden. ... kwantitatieve invoerbeper en nuvel zonder hun eigen en en beide blokken gebruik om hun marktaandeel op de GATT was dit illegaal, maar niets van aan.²² Het waren ... belangen die bij de ... streefden dat prijssteun laag moesten, maar directe ... werden toegestaan. Zo werd ... ment om door te gaan met ... gelegaliseerd, terwijl andere ... moesten afbouwen. ... diende daarbij slechts

INTERNATIONAAL

... als hoogste wijsheid ... De voorstanders van ... de boek gezet als anti-mult ... andersglobalisten). Ook ... pleiten niet langer voor ... maar voor consequente ... liberaliseringsprogramma. ... te denken dreigen ze op ... tot wat in feite de legi ... venant dat de grote free ... ben opgedrongen. ... in dit debat de doelen ... schieden. Als het ons werke ... in ontwikkelingslanden, ... de landbouwliberalisatie ... paken. Beter is het te pleiten ... multilaterale arrangeren ... de wereld echt perspectief

De landbouw op de schop Niek Koning & Joep van den Broek *Liever quoteren dan liberaliseren*

bieden. Ontwikkelingslanden zijn het meest gebaat bij de vorming van regionale landbouwmarkten, een bescherming van deze markten tegen goedkope invoer en een mondiaal systeem van aanbodbeheersing om de internationale landbouwprijzen te stabiliseren. De PvdA zou meer kunnen koersen op de G33-coalitie van lage-inkomenslanden die binnen de WTO pleit

voor dit soort zaken, en minder op de commerciële landbouwbelangen van landen als Brazilië. Dichterbij huis zou de PvdA de voorzichtige coalitievorming voor een eerlijke ordening van de landbouwmarkten kunnen koesteren die zich nu tussen ontwikkelings- en landbouworganisaties begint af te tekenen rond de Europese suikerhervorming.

Noten

- 1 Zie bijvoorbeeld Kris Douma & Diederik Samsom, 'Aanpassen landbouwbeleid kan niet meer wachten. Arme landen zijn nog steeds dupe van Europees beleid', in: *de Volkskrant*, 13/7/2005 en Yannick du Pont (EVS) in *de Volkskrant*, 17/8/2005: 'Landbouwsubsidies zijn dodelijk voor miljoenen Afrikanen'.
- 2 Ondanks het feit dat het PvdA-verkiezingsprogramma 2002-2006 spreekt over het toestaan van tijdelijke afscherming van markten in ontwikkelingslanden, spreekt men zich principieel uit vóór de liberalisering van de wereldhandel.
- 3 Zie ook J. Baffes & H. de Gorter, 'Experience with decoupling agricultural support', in M.A. Aksoy & J.C. Beghin (red.), *Global agricultural trade and developing countries*, Wereldbank, Washington, D.C. 2005.
- 4 Zie voor Nederland: Novib, LTO Nederland, Nederlandse Akkerbouw Vakbond, NAJK & Platform Toekomst Suikermarkt, *Brief aan de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit*, 31/1/2005. Voor België: Plateformes des ONG Wallonnes et Flamandes de Développement, Oxfam-Solidarité, Confédération des Betteraviers Belges, Fédération Wallonne de

l'Agriculture, Algemeen Boeren Syndicaat, Boerenbond, Société Générale des Fabricants de Sucre Belges, *Press release*, 26-9-2005.

- 5 A. Maizels, *Commodities in crisis: the commodity crisis of the 1980s and the political economy of international commodity policies*, Oxford: Clarendon Press, 1992.
- 6 P. Robbins, *Stolen fruit: the tropical commodities disaster*, London etc.: Zed Books & CTA, 2003.
- 7 T. Dijkstra, *Horticultural marketing channels in Kenya: structure and development*, proefschrift Wageningen Universiteit 1997.
- 8 'Aid for Trade? An Evaluation of Trade-Related Technical Assistance', IOB rapport nr. 300. Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, oktober 2005.
- 9 X. Diao, A. Somaru & T. Roe, 'A Global Analysis of Agricultural Reform in WTO Member Countries', in: M.E. Burfisher (red.), *Agricultural Policy Reform in the WTO — the Road Ahead*. Agricultural Economic Report No. 802. Economic Research Service, USDA, Washington, D.C. 2001.
- 10 N. Koning, N. Heerink & S. Kauffman, *Food insecurity, soil degradation and agricultural markets in West Africa: why current policy approaches fail*, Oxford Development Studies, jaargang 29 (2001) nr. 2.
- 11 NRC *Handelsblad*, 2/7/2005.
- 12 ROPPA-bestuurslid Saliou Sarr

op een conferentie van de Noorse Boerenbond op 27 juli jl. in Genève.

- 13 ROPPA, *Conclusions de l'atelier régional sur la Politique Agricole de l'UEMOA (Ouagadougou, 2, 3 et 4 octobre 2001)*, Note à l'attention du Président de la Commission de l'UEMOA
- 14 Zie de *Call from Chapeco*, januari 2005, www.dakardeclaration.org/IMG/pdf/Chapeco_ENG.pdf.
- 15 N. Koning, *Agricultural trade liberalisation and the LDCs: what can be learned from the history of developed countries. Paper prepared for the Babcock workshop on 'Agricultural trade liberalisation and the least developed countries'*, Wageningen, 2-3 december 2004.
- 16 M.W. Rosegrant, M.S. Paisner, S. Meijer & J. Witcover, *2020 Global food outlook: trends, alternatives, and choices*, International Food Policy Research Institute, Washington DC 2001. Voor technische aspecten zie bijvoorbeeld D. Tilman, K.G. Cassman, P.A. Matson, R. Naylor & S. Polasky, 'Agricultural sustainability and intensive production practices', in: *Nature*, vol. 418 (2002) 8: 617-677.
- 17 P.G. Pardey & N.M. Beintema, *Slow magic: agricultural R&D a century after Mendel*, IFPRI, Washington, D.C. 2001.
- 18 N. Koning, M. Calo & R. Jongeneel, *Fair trade in tropical export*

- crops is possible: international commodity agreements revisited, North-South Discussion Paper 3, Wageningen UR North-South Centre 2004. N. Koning & P. Robbins, Supply management for supporting the prices of tropical export crops, Paper for the Strategic dialogue on commodities, trade, poverty and sustainable development, Barcelona 13-15 June 2005.
- 19 Het onderzoeksrapport waarin de bevinding is opgenomen is: INRA-Wageningen Consortium, Study on the Impact of Future Opti-

- ons for the Milk Quota System and the Common Market Organisation for Milk and Milk Products, Final Report of the study carried out for the European Commission, June, 2002. De officiële publicatie waarin het betreffende ('cut quota') scenario is geschraapt is: Commission of the European Communities, Report on milk quotas, Commission Working Document Brussels 10.7.2002, SEC(2002) 789 final.
- 20 Zie de klassieker van W.W. Cochrane, Farm prices — myth and

reality, Minneapolis 1959.

- 21 B.S. Chimni, International commodity agreements: a legal study, London etc.: Croom Helm, 1987. B.E. Henningson, United States agricultural trade and development policy during world war II: the role of the Office of Foreign Agricultural Relations, Ph. D. dissertatie, University of Arkansas, 1981.
- 22 A.F. McCalla, 'Agricultural trade liberalization: the ever-illusory grail', in: *American Journal of Agricultural Economics*, jaargang 75 (1993) no. 5.

De landbouw op de schop De kracht van Nederland

RUDY RABBINGE

Erg populair is de landbouw op de schop. De algemene beeldvorming is bepaald door de negatieve voorbeelden die worden uitvergroot. Het is niet de landbouw die de zin naar voren brengt. Het is de landbouw die zou subsidie krijgen, vooral de grote boeren. Het is de landbouw die onvriendelijk, verouderd en onaanvaardbaar is voor ontwikkelingslanden. Het is de landbouw die in standhouding van Nederland. Het is de landbouw die door het importerende vervoer die ten koste gaat van de landbouw. Het is de landbouw die de Nederlandse landbouw zelf heeft overleefd. Het is de landbouw die met de scheepbouw en de landbouw mogelijk uit ons land verdwijnt.

In deze bijdrage wordt de hand van een vijand in de landbouw mythen over de Nederlandse landbouw. Vervolgens wordt de landbouw bedreigingen en de landbouw bedreigingen en de landbouw bedreigingen te relatie tot het Europese landbouw.

Over de auteur Rudy Rabbinge is een landbouw econoom van Wageningen UR. Hij is ook een Graduate School van de Wageningen UR. Hij is ook een landbouw econoom van Wageningen UR.

Woot De landbouw op de schop